

ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ

▣ Λιδαγμένο κείμενο ▣

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ *Ἠθικὰ Νικομάχεια*, Β 1, 5-8, 1103b2-25

Μαρτυρεῖ δὲ καὶ τὸ γινόμενον ἐν ταῖς πόλεσιν· οἱ γὰρ νομοθετοῦσι τοὺς πολίτας ποιοῦσιν ἀγαθοὺς, καὶ τὸ μὲν βούλημα παντὸς νομοθέτου τοῦτ' ἐστίν, ὅσοι δὲ μὴ εὖ αὐτὸ ποιοῦσιν ἀμαρτάνουσιν, καὶ διαφέρει τούτῳ πολιτεία πολιτείας ἀγαθὴ φαύλης. Ἔτι ἐκ τῶν αὐτῶν καὶ διὰ τῶν αὐτῶν καὶ γίνεται πᾶσα ἀρετὴ καὶ φθείρεται, ὁμοίως δὲ καὶ τέχνη· ἐκ γὰρ τοῦ καθαρίζειν καὶ οἱ ἀγαθοὶ καὶ κακοὶ γίνονται καθαρισταί. Ἄνάλογον δὲ καὶ οἰκοδόμοι καὶ οἱ λοιποὶ πάντες· ἐκ μὲν γὰρ τοῦ εὖ οἰκοδομεῖν ἀγαθοὶ οἰκοδόμοι ἔσσονται, ἐκ δὲ τοῦ κακῶς κακοί. Εἰ γὰρ μὴ οὕτως εἶχεν, οὐδὲν ἂν ἔδει τοῦ διδάξοντος, ἀλλὰ πάντες ἂν ἐγίνοντο ἀγαθοὶ ἢ κακοί.

Οὕτω δὴ καὶ ἐπὶ τῶν ἀρετῶν ἔχει· πράττοντες γὰρ τὰ ἐν τοῖς συναλλάγμασι τοῖς πρὸς τοὺς ἀνθρώπους γινόμεθα οἱ μὲν δίκαιοι οἱ δὲ ἄδικοι, πράττοντες δὲ τὰ ἐν τοῖς δεινοῖς καὶ ἐθιζόμενοι φοβεῖσθαι ἢ θαρρεῖν οἱ μὲν ἀνδρεῖοι οἱ δὲ δειλοί. Ὅμοίως δὲ καὶ τὰ περὶ τὰς ἐπιθυμίας ἔχει καὶ τὰ περὶ τὰς ὀργάς· οἱ μὲν γὰρ σώφρονες καὶ πρᾶοι γίνονται, οἱ δ' ἀκόλαστοι καὶ ὀργίλοι, οἱ μὲν ἐκ τοῦ οὕτως ἐν αὐτοῖς ἀναστρέφεσθαι, οἱ δὲ ἐκ τοῦ οὕτως. Καὶ ἐνὶ δὴ λόγῳ ἐκ τῶν ὁμοίων ἐνεργειῶν αἱ ἕξεις γίνονται. Διὸ δεῖ τὰς ἐνεργείας ποίας ἀποδιδόναι· κατὰ γὰρ τὰς τούτων διαφορὰς ἀκολουθοῦσιν αἱ ἕξεις. Οὐ μικρὸν οὖν διαφέρει τὸ οὕτως ἢ οὕτως εὐθὺς ἐκ νέων ἐθίζεσθαι, ἀλλὰ πάμπλου, μᾶλλον δὲ τὸ πᾶν.

A. Να γράψετε στο τετράδιό σας τον αριθμό που αντιστοιχεί σε καθεμία από τις παρακάτω περιόδους και δίπλα σε αυτόν τη λέξη «**Σωστό**», αν είναι σωστή, ή τη λέξη «**Λάθος**», αν είναι λανθασμένη, με βάση το αρχαίο κείμενο που σας δόθηκε παραπάνω:

1. Από μόνος του ο εθισμός οδηγεί στην απόκτηση της αρετής.
2. Η ηθική αρετή δεν είναι διδακτή.
3. Για τον Αριστοτέλη η επιτυχία ή η αποτυχία του νομοθέτη στην ηθική διάπλαση των πολιτών είναι ικανό κριτήριο διάκρισης των πολιτευμάτων.

4. Στην πρόταση «οἷ μὲν γὰρ σώφρονες καὶ πράοι γίνονται» η χρήση του τρίτου πληθυντικού προσώπου από την πλευρά του φιλοσόφου είναι συνειδητή.
5. Στο παιδαγωγικό σχόλιό του ο Αριστοτέλης φαίνεται να διαφωνεί με την εκπαιδευτική θεώρηση των Αθηναίων και να τάσσεται υπέρ του σπαρτιατικού συστήματος αγωγής.

Μονάδες 10

B. Να απαντήσετε στα ακόλουθα :

B1. *ἐκ τῶν αὐτῶν καὶ διὰ τῶν αὐτῶν καὶ γίνεται πᾶσα ἀρετὴ καὶ φθείρεται, ὁμοίως δὲ καὶ τέχνη :* Ποιο θεμελιώδες αντιθετικό ζεύγος εννοιῶν υπόκειται στο χωρίο αυτό; Πώς σχετίζεται με τον εθισμό και την ηθική πράξη;

Μονάδες 10

B2. *Καὶ ἐνὶ δὴ λόγῳ ἐκ τῶν ὁμοίων ἐνεργειῶν αἱ ἕξις γίνονται :* Να ορίσετε τη νέα αριστοτελική έννοια που περιέχεται στο παραπάνω χωρίο.

Μονάδες 10

B3. Να γράψετε στο τετράδιό σας, δίπλα στο γράμμα που αντιστοιχεί σε καθεμία από τις παρακάτω θέσεις, τη λέξη **Σωστό**, αν είναι σωστή, ή τη λέξη **Λάθος**, αν είναι λανθασμένη:

- α.** Αφορμή για την απαγγελία κατηγορίας στον Αριστοτέλη στάθηκε μια επιστολή του προς τον Μακεδόνα βασιλιά Φίλιππο.
- β.** Ο Αριστοτέλης είχε τη βαθιά πίστη ότι οι άνθρωποι μπορούν τελικά να εξασφαλίσουν την *εὐδαιμονίαν* μόνο με το *λόγον ἔχον* μέρος της ψυχής τους.
- γ.** Ο Αριστοτέλης στη Μακεδονία επιμελήθηκε μια καινούργια έκδοση των ομηρικών επών.
- δ.** Η ψυχοσύνθεση του Αριστοτέλη ήταν θετική και επιστημονική, ελάχιστα ποιητική.
- ε.** Όταν ήρθε για δεύτερη φορά στην Αθήνα ο Αριστοτέλης, ανέλαβε τη διεύθυνση της πλατωνικής Ακαδημίας.

Μονάδες 10

B4. α) ἀμαρτάνουσιν : Ποια σημασία έχει η λέξη στο κείμενο και ποια σήμερα;

Μονάδες 2

B4. β) Να σχηματίσετε ένα παράγωγο ουσιαστικό (απλό ή σύνθετο) στην αρχαία ελληνική για κάθε ρηματικό τύπο του κειμένου με την παραγωγική κατάληξη που σας δίνεται:

ρηματικοί τύποι	κατάληξη	ομόρριζα ουσιαστικά
μαρτυρεῖ	-ία	
διαφέρει	-εύς	
φθείρεται	-ά	
διδάξοντος	-ή	
πράττοντες	-μα	
γινόμεθα	-ος	
ἐθιζόμενοι	-μός	
φοβεῖσθαι	-τρον	

Μονάδες 8

B5. ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ Ἠθικὰ Νικομάχεια, Β 3, 1-2, 1104b-13

Σημεῖον δὲ δεῖ ποιεῖσθαι τῶν ἕξεων τὴν ἐπιγινομένην ἡδονὴν ἢ λύπην τοῖς ἔργοις· ὁ μὲν γὰρ ἀπεχόμενος τῶν σωματικῶν ἡδονῶν καὶ αὐτῷ τούτῳ χαίρων σῶφρων, ὁ δ' ἀχθόμενος ἀκόλαστος, καὶ ὁ μὲν ὑπομένων τὰ δεινὰ καὶ χαίρων ἢ μὴ λυπούμενός γε ἀνδρεῖος, ὁ δὲ λυπούμενος δειλός. Περὶ ἡδονάς γὰρ καὶ λύπας ἐστὶν ἡ ἠθικὴ ἀρετὴ· διὰ μὲν γὰρ τὴν ἡδονὴν τὰ φαῦλα πράττομεν, διὰ δὲ τὴν λύπην τῶν καλῶν ἀπεχόμεθα. Διὸ δεῖ ἤχθαι πως εὐθύς ἐκ νέων, ὡς ὁ Πλάτων φησὶν, ὥστε χαίρειν τε καὶ λυπεῖσθαι οἷς δεῖ· ἡ γὰρ ὀρθὴ παιδεία αὕτη ἐστίν.

«Σημάδι αποδεικτικό των ἕξεων πρέπει να θεωρούμε την ευχαρίστηση ἢ τη δυσαρέσκεια που συνοδεύει τις πράξεις μας. Αυτό θα πει: Ὅποιος μένει μακριά από τις σωματικές ηδονές και αυτό του προκαλεί ευχαρίστηση, είναι ἄνθρωπος σῶφρων· ἀκόλαστος είναι αυτός που το πράγμα αυτό τον δυσαρεστεί· επίσης: ο ἄνθρωπος που στέκεται να αντιμετωπίσει όλα τα επικίνδυνα πράγματα και αυτό του προκαλεί ευχαρίστηση ἢ, ἔστω, δεν τον δυσαρεστεί, είναι ἀνδρεῖος· δειλός είναι αυτός που το πράγμα αυτό τον δυσαρεστεί. Και όλα αυτά γιατί ἡ ἠθικὴ ἀρετὴ σχετίζεται στην πραγματικότητα με την ευχαρίστηση και με τη δυσαρέσκεια: ἡ ευχαρίστηση

μας εξωθεί να κάνουμε ευτελή πράγματα, η δυσαρέσκεια μας κρατάει μακριά από τα όμορφα πράγματα. Γι' αυτό και είναι ανάγκη - όπως το λέει ο Πλάτωνας - να έχει πάρει κανείς ήδη από μικρός εκείνη την αγωγή που θα τον κάνει να ευχαριστείται και να δυσαρεστείται με αυτά που πρέπει· αυτή είναι η σωστή παιδεία.»
(μετάφραση Δ. Λυπουρλής)

- α) Αφού λάβετε υπόψη το συναίσθημα που έπεται των πράξεων ως αποδεικτικό στοιχείο των *ἔξεων* στην αριστοτελική θεώρηση, να εντοπίσετε τις παιδαγωγικές απόψεις του Σταγειρίτη (τόσο στο παραπάνω απόσπασμα όσο και στο κείμενο αναφοράς).
- β) Μπορούν αυτές να αποβούν χρήσιμες στη διαπαιδαγώγηση των σημερινών νέων;

Μονάδες 10

▣ Αδίδακτο κείμενο ▣

ΙΣΟΚΡΑΤΟΥΣ *Περὶ ἀντιδόσεως*, 240-242

Ο Ισοκράτης υπερασπίζεται τη ρητορική τέχνη.

Ἔτι τοίνυν γνώσεσθε σαφέστερον ἐκ τῶν ῥηθήσεσθαι μελλόντων, ὡς πόρρω τοῦ διαφθεῖρειν τοὺς νεωτέρους ἐσμὲν. Εἰ γὰρ τι τοιοῦτον ἐποιοῦμεν, οὐκ ἂν Λυσίμαχος ἦν ὁ λυπούμενος ὑπὲρ αὐτῶν οὐδ' ἄλλος οὐδεὶς τῶν τοιούτων, ἀλλὰ τοὺς πατέρας ἂν ἐωρᾶτε τῶν συνόντων ἡμῖν καὶ τοὺς οἰκείους ἀγανακτοῦντας καὶ γραφομένους καὶ δίκην ζητοῦντας παρ' ἡμῶν λαμβάνειν. Νῦν δ' ἐκεῖνοι μὲν συνιστᾶσι τοὺς παῖδας τοὺς αὐτῶν καὶ χρήματα διδῶσι καὶ χαίρουσιν, ὅπταν ὀρῶσιν αὐτοὺς μεθ' ἡμῶν ἡμερεύοντας, οἱ δὲ συκοφάνται διαβάλλουσι καὶ πράγματα παρέχουσιν ἡμῖν, ὧν τίνες ἂν ἥδιον ἴδοιεν πολλοὺς τῶν πολιτῶν διαφθειρομένους καὶ πονηροὺς γιγνομένους; ἴσασι γὰρ σφᾶς αὐτοὺς ἐν μὲν τοῖς τοιούτοις *δυναστεύοντας*, ὑπὸ δὲ τῶν καλῶν κἀγαθῶν καὶ νοῦν ἐχόντων ἀπολλυμένους, ὅπταν ληφθῶσιν.

συνίστημι = εμπιστεύομαι, **ἡμερεύω** = περνῶ την ημέρα μου.

Γ1. «*Νῦν δ' ἐκεῖνοι μὲν ... ὅποταν ληφθῶσιν.*» : Να μεταφράσετε το παραπάνω χωρίο στη νέα ελληνική.

Μονάδες 10

Γ2. Πώς αντικρούει τις κατηγορίες περί διαφθοράς της νεολαίας σε βάρος των ρητόρων ο Ισοκράτης στο παραπάνω χωρίο;

Μονάδες 10

Γ3α. Να γράψετε την πτώση που ζητείται στα ακόλουθα ουσιαστικά:

- *τοὺς πατέρας*: τη δοτική πληθυντικού
- *τοὺς παῖδας*: τη γενική πληθυντικού
- *οἱ συκοφάνται*: την κλητική ενικού.

Μονάδες 3

Γ3β. *σφᾶς αὐτοὺς, τίνες* : Να γράψετε τη δοτική ενικού των παραπάνω αντωνυμιών στο γένος που βρίσκονται.

Μονάδες 2

Γ3γ. *διαφθειρομένους, ἀπολλυμένους, ληφθῶσιν* : Να γράψετε το δεύτερο πληθυντικό πρόσωπο στην οριστική του Παρακειμένου των παραπάνω ρημάτων στη φωνή που βρίσκονται.

Μονάδες 3

Γ3δ. *λαμβάνειν, διαβάλλουσι* : Να μεταφέρετε τους παραπάνω ρηματικούς τύπους στο Μέλλοντα της ίδιας φωνής.

Μονάδες 2

Γ4α. *ὁ λυπούμενος, ἡμερεύοντας* : Να χαρακτηρίσετε συντακτικά τις παραπάνω μετοχές.

Μονάδες 2

Γ4β. τοῦ διαφθεῖρειν, ὑπὲρ αὐτῶν, ὧν, τῶν πολιτῶν : Να αναγνωρίσετε τη συντακτική λειτουργία των παραπάνω (εμπρόθετης και απρόθετων) γενικών.

Μονάδες 4

Γ4γ. Εἰ γάρ τι τοιοῦτον ἐποιοῦμεν, οὐκ ἄν Λυσίμαχος ἦν ὁ λυπούμενος ὑπὲρ αὐτῶν οὐδ' ἄλλος οὐδεὶς τῶν τοιούτων, ἀλλὰ τοὺς πατέρας ἄν ἐωρᾶτε τῶν συνόντων ἡμῖν καὶ τοὺς οἰκείους ἀγανακτοῦντας καὶ γραφομένους καὶ δίκην ζητοῦντας παρ' ἡμῶν λαμβάνειν: Να κάνετε τις απαραίτητες μετατροπές, ώστε ο παραπάνω σύνθετος υποθετικός λόγος να δηλώνει το προσδοκώμενο.

Μονάδες 4

τύχη ἀγαθῆ !!!

ΟΡΟΣΗΜΟ ΠΕΙΡΑΙΑ

Ρένα Σαρμπάνη